

Äratrükk juriidilisest ajakirjast „Õigus“ nr. 1, 1923

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

S. Talvik

Kohtuarstid ja juristid

Kohtuarstid ja juristid.

Nii mitmeti püütakse meil Eestis juristide poolt, nende vahekorras kohtuarstidega, rõhutada võimuküsimust, oma peremeheosa asja käigus ja sellele vastavalt kohtuarst asetada mingi käsilase osasse: vaat seadus on niisugune... Loomulikult kutsub see välja teiselt poolt reaktsiooni, teinekord terava, ja tekib põnev vahekord, kus tarbetult jõudu kulutatakse vaidlusaluste kompetentsi-piirkondade selgitamiseks. See on meil juba Vene aegadest päritud vahekord, kuna meie juristid pea erandita Vene koolist tulnud ja Vene seadused meil senini maksvad on.

Sel puhul tahaksin esitada oma tähelepanekuid sellel alal Saksamaal ja Austrias kahekuulise sealviibimise kestes möödaläinud suvel, tähelepanekuid, mis küll piiratud eestkätt sealsete ülikoolide kohtuarstide institutidega. Kuna meil kõik oma alles kujunemisel ja nii ajuti leppida tuleb võõraste eeskujudega, siis ei teeks viga viimaseid rohkem kui senini, võtta Läänest, mitte Idast, ka mainitudki küsimuses, seda enam et Läänest tegemist on juba täiesti väljakujunenud, põlise kultuuri ja traditsioonide peal põhjendavate vahekordadega, ka sellel alal, mida Venemaa kohta vaevalt võib ütelda.

Algades sellega, et kõikide, nii Saksamaa kui Austria, ülikoolide kohtuliku arstiteaduse õppetoolide esindajad ja institutide juhatajad ilma erandita on oma teadusliku

ja õppetegevuse kõrval ka ametlikud kohtuarstid oma ringkondades, Austrias üle selle ka tähendatud institutide assistendid, ühisel alusel oma chef'ide ja õpetajatega. See loob alalise kontakti ülikoolide vanematel ja noorematel õppejõududel kohtuvõimude esindajatega; seesugune isiklik kontakt ühiste ülesannete lahendamisel kasvatab ühtekuulvuse tunnet vastastiku lugupidamise alusel. Siin tuleb vaevalt kellelgi meelde — erandid kinnitavad ainult üldist reeglit — üldse ülestõsta kompetentsiküsimusi, veel vähem nende viimaste alal hakata vägipulka vedama. Jurist toimetab seda, mis tema otsekohene ülesanne, ilma kõige vähemalgi määral ennast segamata kohtuarsti tegevusesse, ja muidugi, ka ümberpöörduvalt. See on aja jooksul tiheda kaastöötamise tõttu arstide ja juristide vahel väljakujunenud modus vivendi, mis ennast mitte ikka ei kata maksvate seadusemäärustega sellel alal, mis üldjoontes meie omade sarnased. Ja sealjuures ei peeta siin mitte vähemal määral kinni vormidest kui meil. Võtame kohe arstlised vaatlused sündmuse kohal ja eeluurimise käigus. Nende eel käib puhtkohtuline toimetus ja nimelt juuresolevate ametlikkude funktsionäärade paigalolemise konstateerimine, tunnistajate ja asjatundjate (arstide) vannutamine resp. nendele kord juba antud vandelise tõotuse meeldetuletata-

mine. Selle toimetuse üle tehakse protokoll, täites juba eeltrükitud blangi „pea“ järgmises vormis (Austria protokoll):

Augenschein und Vernehmung von Sachverständigen.

Gericht
am Beginn . . . Uhr.

Gegenwärtig:

Richter Schriftführer
Sachverständiger Gerichtszeugen
Der Staatsanwalt Privatankläger
Beschuldigter Verteidiger

Strafsache gegen

Die Gerichtszeugen geloben mit Handschlag, dass sie, um möglicherweise Zeugnis vor Gericht abzulegen, auf alles, was vor ihnen vorgenommen und ausgesagt werden wird, volle Aufmerksamkeit verwenden, über die genaue Protokollführung wachen und bis zur Hauptverhandlung, was Ihnen bei Gelegenheit der Untersuchungshandlung bekannt wird, Stillschweigen beobachten werden.

Die Sachverständigen werden vereidigt (mitte-ametlikud asjatundjad), an die Heiligkeit des von ihnen abgelegten Eides erinnert (ametlikud a.).“

See kõik on asetatud esimesele leheküljele, protokollis ametliku peana, ja teisel leheküljel algab, ilma mingi sissejuhatusteta, arsti vaatluseprotokoll (surnukehadel näit „väline vaatlus“, siis „sisemine vaatlus“ üksikute kehakoobaste järel, nii kui meilgi). Saksamaal peetakse vaatluseprotokoll umbes samasuguse vormi järel, ainult lahkamisprotokollides seisab ametliku „pea“ lõpul märkus: „Hierauf wird die Leiche den Ärzten übergeben behufs Öffnung und Erstattung ihres Gutachtens.“ — Seda ametlikku osa täites asetub siis kohtuvõimude esindaja puht-vaatleja seisukorrale, ilma et tal meeldegi tuleks siin, temale võõral alal katsuda peremeest mängida, „lõikust toimetada arsti läbi“, nii kui meil seda ar-

mastatakse teha: paberossi suitsetades ja ajalehte lugedes istutakse kuskil kõrval-laua ääres ja kohtukirjutaja võtab protokollis, mis temale professori poolt ette dikteeritakse. Tihti peale aga ei tuldaagi vaatlusele, ette teatates sellest telefoniga ja protokollis ametlik pea täidetakse tagant järgi. Nii oli mul juhus Viini instituudis tükki 26. sektsiooni näha ühe nädala jooksul, nendest mitu puhtkohtulist, ja ainult ühel korral ilmusid paar kohtu-uurijat, et täita tagant järgi neile kuuluvate juba valmis lahkamisprotokollide ametliku pea, visata paar sõna nalja ja siis: „Servus, hob' die Ääre“, ja läinud olidki, võttes kaasa protokollid. Neil eeltrükkidel on ka veel see hea külg, et siin üksikasjaliselt on ära tähendatud nende isikute liigid, kelle juuresolek lõikusel üldse võib küsimuse alla tulla: kohtunik, kirjatoimetaja, asjatundjad, kohtu-tunnistajad, prokurör, kaebaja, süüdistatav, kaitsja. Täitsa ebamõeldav oleks seal sääranõudmine, millega hiljuti hakkama sai meie kohtuliku-arstiteaduse instituudis toimepandud lahkamise juures kohtu-uurija, muidugi jälle mingi „seaduse“ põhjal: lastagu surnu omaksed lõikuse juurde juhtumisel päälegi, kus mingit kuritööd ei võinud küsimuse alla tulla, vaid kus tegemist oli õnnetu juhtumisega. — Võib omale ette kujutada neid komplikatsioone, mis võivad tekkida lõikusel, kus lõigatava nainelapsed juures, kes esimest korda elus säärast asja näevad, mispärast instituudis seda ka kunagi ei ole lubatud ega lubata. Muidugi pidi vastus seesuguse arusaamatu nõudmise peale olema kindel „ei“, hoolimata „seadusest“¹⁾.

1) Peab tähendama, et meie kohtuarstidele nende tegevuse juhtnõõriks antud Vene Seaduste kogu XIII andes leiduv „Устав судебной медицины“ midagi ei sisalda surnu omaste juuresolekust lõikustel. Selles kui ka Kriminaal-kohtupidamise Seaduses (§ 315) on ette nähtud lõikusel juuresolevad: peale arsti ainult veel kohtu-uurija ja tunnistajad. Vana У. С. М. kirjutab pealegi ette kohtu-uurijale kõrvaldada lahkamiste juurest kõik kõrvalised asjas mitte osalised isikud, et alles hoitaks tegevuse saladus ja kohtuarsti ta tegevuses mitte ei eksitataks.

Arusaamatusi tuleb meie pool ette ka lahkamise korra asjus. On juhtumisi, kus uurija poolt määratakse lahkamisaeg kindlaks, ilma instituudi juhatajaga selle üle kokku leppimata ja nii uisa-päisa määratud lahkamine võib kollideerida loenguajaga või mõne teise juba varemalt kindlaks määratud lahkamisega. On tegemist olnud selgeks teha uurijatele, et säherdune toimemine, kuigi olles vormilikult õigustatud, tegelikult lubamata kombel kitsendab instituudi õppe- ja muu töö vabadust, rääkimata juba liht viisakusenõudmisest, kui tullakse külalisena võõrasse maija. Selle poolest on nüüd Saksamaal ja Austrias oma ammu väljakujunenud kord, vähemalt suuremates institututes, kus, nii kui meilgi, löikusi rohkem: need algavad ikka punkti pealt teataval ühel ja samal kella-ajal, mis kohtuvõimudele juba ammu teada. Ei ole nende esindajat kohal — nii mõnigi kord tullakse hiljemini kui üldse tullakse — siis ei takista see lahkamise ettevõtmist mitte. „Aller Augen warten auf dich, Herr,“ üteldakse ehk muiates hiljaksjääjale kohtu-uurijale või assessorile, kuna töö juba pooleni tehtud.

Sõbralik-kollegiaalne vahekord kohtuarstidel juristidega peegeldub iga sammu peal, kus neil ametlikult kokkupuutumist. Nii ilmuvad eeluurimise käigus, eriti Austrias, kohtu-uurijad tihtipeale arstidemapp kaenlas, instituutidesse omale tooma tarvilisi informatsioone jooksvais asjus arstide juurest, mitte, nii kui meil, kus arst käsutatakse iga tühisema kui asja pärast uurija juurde ja omal erialal, „kuulatakse üle“ viimase poolt... Ja kui koguneb uusi asju, nii elusate isikute kui asjalikkude tõenduste arstlise vaatluse alal, siis koondatakse need vaatlused võimalikult kõik teatud kohale (kohtumaija) ja teatud päeva ja tunni peale. Kohtuarstil ei ole siis muud kui kohtuhoones ühe uurija ametitoast minna teise, võtta vastu uurijatelt vastavad aktid ühes tarviliste informatsioonidega, ja siis oma eri-ametitoas, samas kohtuhoones, ette võtta nelja resp. kuue silma all (Austrias on igal

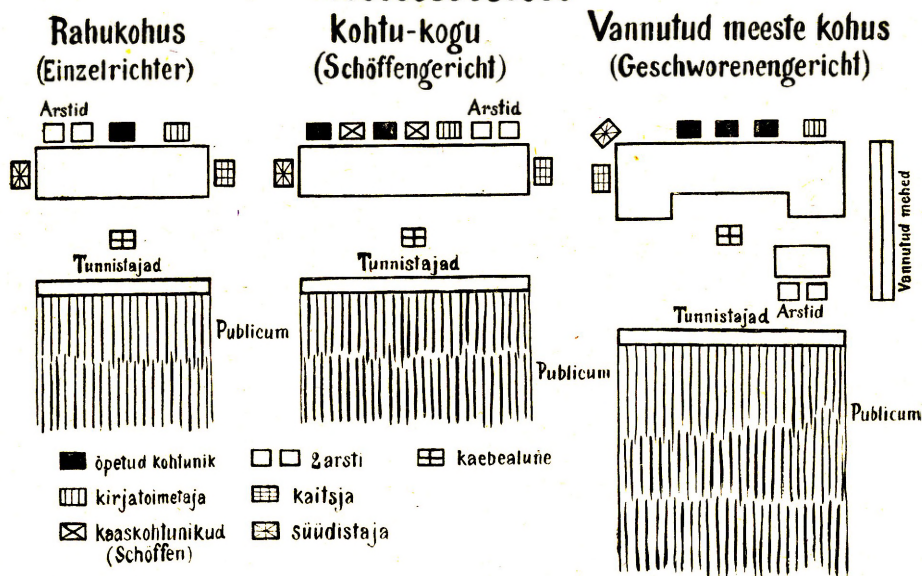
vaatlusel 2 kohtuarsti tegevuses) ülevaadata-vaid isikuid ja asju, ilma et uurija, kellele üle sellegi tegemist küllalt, oleks vaatlusel juures. Ollakse valmis, siis antakse täiendatud aktid jälle järgimööda ära uurijatele, paar sõna kerget nalja, käepigistus: „Servus! Auf Wiedersehen!“ — ja tunni paariga on nii hulk tööd ära tehtud, mis ainult selle läbi võimalik oli, et igasugune asjata formalism, seadusetähe mäletsemine, ära jääb, lugupidamisest kohtuarsti isiku, tema aja ja tegevuse vastu. Seda lugupidamist kohtuarstide vastu dokumenteerivad Austria kohtud ka sellega, et siin kõigil avalikkudel kohtuistungitel, nii „Einzelrichter'i“ (meie rahukohtuniku) kui „Schöfengericht'i“ (kohtukogude) kohtulauas on 2 istet kohtuarstide jaoks ja vannutatud meeste kohtus ise laud, vannutatud meeste tribüüni ees (v. pilt). Sellega eraldatakse Austrias ka väliselt kohtuarstid täitsa tunnistajatest (kes viimased istuvad tunnistajatepingis) kui ka muudest asjatundjatest teistel aladel: ühelt poolt „ärztliche Sachverständige“, teiselt poolt „Sachverständige“, ja mõlemad liigid, peale nimede, lähevad ka honoraaride suhtes teineteisest lahku, kuna arstlise asjatundja honoraar on ikka kõrgem. Sellega on kohtuarstile Austrias antud tegelikult temale vääriline ja tema tegevusalale vastav koht: ta on midagi vahepealist tunnistaja ja kohtuniku vahel. Mingit kompetentside ärasegamist publikumi silmis ei ole siin juba sellepärast mitte karta, et istungitel kohtunikud on oma ametitalaares, kohtuarstid jälle oma harilikkudes mustis kuubedes.

Saksamaal ollakse paiguti, näit. Kielis, ka niikaugel, et kohtuarst-professor istub kohtuniku kõrval kohtulauas, nimelt ka vannutatud meeste kohtus. Kus seda veel mitte ei ole, seal on igatahes kohtuarstide jaoks ise istekohad määratud, eraldi tunnistajatepingist. Meil on need vahekorrad veel üsna segased ja leidub küllalt juriste, kes iseäralist vahet kohtuarsti ja hariliku tunnistaja vahel ei tee, võttes küsimust jälle tema välisest, formaalsest, „seaduslikust“

küljest, kus see vahe, mis oluliselt suur, mitte järjekindlalt ei ole läbi viidud. Muidugi peab respektseerima iga seadust, ka puudulikku, niikaua kui ta on maksev, aga sellejuures leidub küllalt võimalust näidata tarvilist lugupidamist ja vastutulekut kohtuarstile tema ametitalitustel. Peale trükitud seadusetähe on olemas teatud harjumused, oma modus vivendi vastastikul läbikäimisel, mille korrektsus mõõdupuuks on kohtute ja kogu seaduselu kõrgele kultuurilikkusele, nii kui meie näeme Saksamaal ja iseäranis Austrias.

semisväärilise seisukorra peale vaatamata, kohtuarstide töö kohtute poolt võrdlemisi rahuldavalt, ilma ajaviitmata ja vastavalt tõusvale elukallidusele. Augustikuul l. a. oli see tasu 550 korda suurem rahuaegsest ja iga kohtuliku surnukeha-lahkamise eest maksti instituutidele oma 12000 krooni. Meil peetakse seda üsna iseenesest mõistetavaks, et see, ühes tarvisminevate lisavaatlustega mikroskoopilisel, keemilisel ja t. aladel sünnib instituudi poolt tasuta; ka on meie ametlike kohtuarstide (maakonna- ja linnaarstide) kitsavõitu palgas juba sisse

Austria kohtud.

Peale viimase, kui mõõduandva teguri, on veel teisigi asjaolusid, mis kaasa mõjunud kohtuarstlike tegevuse vääriliseks hindamiseks juristide poolt neil maadel. Kõigepealt kohtuarsti töö tasu. Peale oma ametliku „fixumi“ saavad kohtuarstid Saksamaal oma seaduse poolt kindlaksmääratud tasu („Gebühren“) kohtute poolt iga väiksema kui ametitalituse, iga kohaleilmumise eest, ükskõik missuguse kohtuorgaani kutsel. Eriti Austrias, kus ametlik fixum üldse puudub, tasutakse praegugi, maa üldise halat-

arvatud tasu kõikide kohtuarstlike toimingu eest, mis on kohtutele seega mittetasulised: haruldane vastutulelikkus meie Terwishoiu Peavalitsuse poolt Kohtuministeeriumile, muudkui see sünnib kahjuks eestkätt kohtuarstide naha peal. Säärasel olukorral, kus kohtutel omal midagi maksta ei tule, ollakse meil siis ka märksa „liberaalsemad“ arstide tööjõu ja -aja ekspluateerimise poolest kui Saksamaal ja iseäranis Austrias.

Tähtsamaks küll kui maksetav tasu, teguriks kohtuarstide ja juristide vastastikuks aru-

saamiseks välismaal on see asjaolu, et tulevane jurist siin tutvub üldjoontes kohtuliku arstiteaduse sisu ja ülesannetega, kuna kohtulik arstiteadus kuulub juristide õpeka-vasse kui sunduslik õpeaine, mida kuulatakse Saksamaa ülikoolides 2 tundi nädalas, Austria omades koguni 4—5 t. näd., 1—2 semestri kestes. Sel teel omandatud, kuigi pealis-kaudne, forensiline eelharidus, ei avatle ju-risti küll mitte iseseisvateks sammudeks koh-
tumeditsiini alal — asja kahjuks —, vaid ümber-
pöörduvalt, näidates temale selle aine suurt
ulatust ja temas käsitatavaid teinekord ülikee-
rulisi ülesandeid, õpetab temale kohtuarst-
listest küsimustest lugupidamist ja arusaam-
mist, mis temale võimaldab arusaamisega
jälgida arstlise asjatundja seletusi, viimasele
ettepandavaid küsimusi õigesti ja otstarbe-
kohaselt formuleerida, ühtlasi ka tabavalt
hinnata, kas ja missugusel määral tal kohtu-
arstlist arvamist oma otsusetegemise aluseks
tuleb võtta. — Meiegi ülikoolis on juristide
kohtuarstlisel stuudiumil oma vanad tradit-
sioonid. Juba esimene professor siinse
kohtuliku arstiteaduse iseseisval õppetoolil,
Dr. Samson v. Himmelstjern, on, algades
1845. aastaga, oma ligi 25-aastase õppete-
gevuse kestes lugenud kohtulikku arstitea-
dust, ka juristidele, kas iseseisva kursusena,
või aga koos arstiteadlastega. Seda tuleb

meil nüüd, välismaa eeskujul, uuesti ette
võtta ja muidugi erikursuste näol juristidele,
kellele üldbioloogilise ja anatoomilis-kliini-
lise eelhariduse puudus võimatuks teeb jäl-
gida arstiteadlastele määratud õppekäiku.

Viimaks on vastastikule lähenemisele
kindlasti kaasa aidanud õpetatud juristide ja
kohtuarstide koostöö, vastavate piirküsimuste
selgitamise alal juhtivates eri-ajakirjades.
Kuulsa Austria kriminalisti Dr. Hans
Gross'i poolt põhjendatud „Archiv für
Kriminalogie“ on oma toimetajate ja kaas-
tööliste hulgas ikka näinud nimekaid kohtu-
liku arstiteaduse esindajaid. Teiselt poolt
ilmuvad juhtivad kohtuarstlised ajakirjad nii
kui „Ärztliche Sachverständigen-Zeitung“,
„Monatsschrift für Unfallheilkunde“ j. t. õpe-
tatud juristide kaastoimetamisel ja osavõttel.
— Samale teele on rõõmustaval kombel astu-
nud ka Eesti juristide häälekandja, avades
oma veerud lahkesti ka kohtuarstidele.

Meil jääb vahekordades kohtuvõimude ja
kohtuarstide vahel siin ja seal veel üht ja
teist soovida — just meie ühiste ülesannete
huvides kõigepealt. Loodame, et meie prae-
gune selguseta ülemineku aeg ka sellel alal
pea maad annab edulisemale, kultuurilise-
male — Lääne-Euroopa mõttes.

S. Talvik.